

The importance of social media in science

Znaczenie mediów
społecznościowych w nauce

Luiza Bogucka

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach,
Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa
luiza0@poczta.onet.pl

Abstract

The article 'The Importance of Social Media in Science', which consists of two parts, discusses the subject of social media. The first part presents the development of social media over years in figures, as well as the opportunities and risks that are inherent elements of human activity. It shows how the sense of anonymity influences care for the quality of statements and linguistic correctness, as well as demonstrates behaviors of users which cause changes in their security. The second part of this article is the result of research conducted among the Internet users. It refers to their understanding of the term 'social media', whereas the main goal is to present the ways of using such media.

Streszczenie

Składający się z dwóch części artykuł „Znaczenie mediów społecznościowych w nauce”, przybliża tematykę social media. Pierwsza z nich przedstawia w liczbach ich rozwój na przestrzeni lat oraz możliwości i zagrożenia, które stanowią nieodłączne elementy działalności człowieka. Pokazuje, jak poczucie anonimowości wpływa na dbałość o jakość wypowiedzi i poprawność językową oraz ukazuje sposób zachowania użytkowników, powodujący zmiany w ich bezpieczeństwie. Druga część niniejszego artykułu jest wynikiem badań przeprowadzonych wśród użytkowników Internetu. Odnosi się do rozumienia przez nich pojęcia media społecznościowe, a cel główny stanowi przedstawienie formy korzystania z tych mediów.

Keywords: *social media, blog, social network, user, web 2.0, microblog, discussion forum, website*

Słowa kluczowe: *media społecznościowe, blog, portal społecznościowy, użytkownik, web 2.0, mikroblog, forum dyskusyjne, strona internetowa*

Wprowadzenie

Cieszące się coraz większą popularnością media społecznościowe stały się ważnym elementem życia ludzkiego, zaistniały bowiem w świecie polityki i biznesu. Zaczęły odgrywać także dużą rolę w promowaniu kultury i nauki. Za ich pośrednictwem promowane są wartości patriotyczne i unikalna kultura danego regionu. Gdy media społecznościowe wkroczyły do świata nauki, ta w szybkim czasie wykorzystwała ich globalne możliwości, a szanse na rozwój nauki i zagrożenia płynące z takiego sposobu przekazywania wiedzy stały się przedmiotem wielu badań. Badaniami obejmowano możliwości mediów społecznościowych w nauczaniu i uczeniu się czy zachowania internautów, korzystających z takiej formy edukacji. Wreszcie media społecznościowe, które miały pomóc w nauce, stały się w wielu przypadkach zagrożeniem dla jednostki, a uzależnienie od Internetu – zjawiskiem dość powszechnym. Sam termin media społecznościowe jest bardzo różnie rozumiany i definiowany przez użytkowników Internetu. Dlatego też ważną kwestią stało się sprecyzowanie tego określenia oraz wskazanie z jakich mediów korzystają użytkownicy i do jakich celów. Sukces mediów społecznościowych wynikał z upowszechnienia Internetu. Dziś jest już on obecny niemal w każdym gospodarstwie domowym. Również posiadacze smartfonów mają stały dostęp do Internetu i jego zasobów, co sprawiło, że smartfony stały się narzędziem do poszerzania wiedzy i zainteresowań, a także wyrażania własnych opinii i poglądów poprzez zamieszczanie komentarzy. Media społecznościowe pozwoliły wszystkim na prezentowanie swoich zainteresowań i osiągnięć na szerszym forum bez ponoszenia dużych kosztów. Z biegiem czasu poprzez blogi i wideoblogi zaczęto uczyć języków obcych, uzupełniając w ten sposób zajęcia szkolne, uczniowie zaczęli obserwować doświadczenia, których nie mogliby wykonać samodzielnie w warunkach domowych. Ponadto media społecznościowe sprawiły, że użytkownicy, których dane osobowe znajdują się obok zamieszczanych przez nich komentarzy, zaczęli dbać o jakość swoich wypowiedzi.

Korzystanie z mediów społecznościowych wiąże się również z wieloma zagrożeniami dla ich użytkowników. Przez lata popularności tych mediów zaobserwowano, że użytkownicy coraz więcej wolnego czasu spędzają przed komputerem. Tu jednym z najbardziej niepokojących był

fakt, że ankietowani budzili się w nocy z potrzebą sprawdzenia aktualnych informacji zamieszczanych np. na portalach społecznościowych. Ponadto w czasie przeznaczonym na naukę, ankietowani robili krótkie ich zdaniem przerwy na przeszukiwanie sieci oraz wysyłanie wiadomości znajomym, nie traktując tego działania jako „zjadacza czasu”. W konsekwencji doprowadziło to do wydłużenia nauki i czasu spędzanego przed komputerem. W skrajnych przypadkach użytkownicy przedkładali spotkania w świecie realnym na rzecz internetowej przygody. Media społecznościowe na stałe wpisały się jako element życia ludzkiego, co oznacza, że jeszcze przez wiele lat będą odgrywać istotną rolę m.in. w komunikacji międzyludzkiej, promowaniu kultury i dziedzictwa narodowego oraz w nauce. Wykorzystanie ich w tej ostatniej dziedzinie daje bez wątpienia duże możliwości, wiąże się bowiem z możliwością publikowania swoich badań i obserwacji, wymianą opinii oraz ułatwieniem współpracy między specjalistami z danej dziedziny.

Definicja mediów społecznościowych i ich rozwój na przestrzeni lat

Media społecznościowe to termin bardzo szeroki i niejednoznaczny. Określa się go jako *„technologie internetowe i mobilne, umożliwiające kontakt pomiędzy użytkownikami poprzez wymianę informacji, opinii i wiedzy”*(PWN). Inna definicja mówi, że są to *„aplikacje oparte o technologie internetowe lub platformy komunikacyjne wykorzystywane między innymi przez przedsiębiorstwa do łączenia, tworzenia i wymiany treści online”*(Piotrowska GUS). Oznacza to, że media społecznościowe stanowią nową formę komunikacji między użytkownikami, pozwalają na swobodne wyrażanie opinii, przekazywanie i zdobywanie wiedzy. Do mediów społecznościowych zalicza się blogi, mikroblogi, portale społecznościowe czy fora dyskusyjne. To za ich pomocą odbywa się wymiana informacji na szerszą skalę. Według definicji Andreeasa Kaplana i Michaela Haenleina media społecznościowe to nic innego, jak *„grupa bazujących na internetowych rozwiązaniach aplikacji, które opierają się na ideologicznych i technologicznych podstawach Web 2.0, i które to umożliwiają tworzenie i wymianę wygenerowanych przez użytkowników treści”* (Kaplan, Heanlein, 2010, 59–68).

Z raportu Digital in 2017: Global Overview wynika, że porównując rok 2017 z 2016 przybyło ponad 10% użytkowników Internetu, czyli 354 mln oraz 21% aktywnych użytkowników social media (482 mln). Według niniejszego raportu liczba aktywnych użytkowników mediów społecznościowych to 2,789 mld, co stanowi 37% populacji (stan na styczeń 2017 r.). Użytkownicy Ci korzystają z blogów, mikroblogów, portali społecznościowych i udzielają się na forach dyskusyjnych. Jest to znaczny wzrost w porównaniu z latami 2014–2016. Według raportu z 2014 roku liczba aktywnych członków mediów społecznościowych wyniosła 1,85 mld, w 2015 – 2,1 mld, w 2016 – 2,31 mld. Na ten wzrost miało wpływ upowszechnienie się Internetu w gospodarstwach domowych oraz za pośrednictwem smartfonów. Z opracowania GUS „*Spółczesność informacyjna w Polsce w 2016 roku*” wynika, że w 2016 roku dostęp do Internetu miało już 80,4% gospodarstw domowych, czyli o 8,5% więcej niż w 2013 roku (Opracowanie Sygnalne GUS *Spółczesność informacyjna w Polsce w 2016 roku*, s. 4).

Wśród użytkowników Internetu przeprowadzono ankiety, które określiły czy ankietowani korzystają z mediów społecznościowych, i w jakim celu. Z 60. rozesłanych ankiet zwrócono 44 uzupełnione. Ankietowani to osoby w wieku od 16 do 65 lat, zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Z 44. ankietowanych – 44 to osoby korzystające przynajmniej z jednego medium (np. blog, serwis społecznościowy, mikroblog, forum dyskusyjne) – 100%. 42 ankietowanych korzysta z portali społecznościowych, co stanowi około 95%. Wyniki ankiet korzystających z mediów społecznościowych prezentują się następująco:

Korzystający z mediów społecznościowych wyróżnili:

- blogi (100% czytających, 2% prowadzących – 1 ankietowany),
- mikroblogi (11% korzystających – 5 osób),
- serwisy społecznościowe (95% korzystających),
- fora dyskusyjne (41% korzystających).

Cel korzystania z mediów społecznościowych:

- kontakt ze znajomymi – 95%,
- informacje ze świata – 100%,
- poszerzenie wiedzy z wybranego zakresu (hobby i zainteresowania) – 100%,
- nauka – 36,36% (16 ankietowanych).

Wyniki niniejszej ankiety dowiodły, że największa liczba użytkowników korzysta z mediów społecznościowych w celu zdobycia informacji oraz poszerzenia wiedzy w interesującym ich zakresie. Mniej, bo 95% użytkowników mediów społecznościowych, korzysta z nich by utrzymać kontakt ze znajomymi. 16. ankietowanych odpowiedziało, że uczy się za pomocą mediów społecznościowych. Tematyka najczęściej odwiedzanych blogów przez ankietowanych, to: kuchnia, dzieci i lifestyle, historia, motoryzacja, języki obce, książki oraz polityka. Ranking dotyczący popularności tematyki bardzo szybko ulega zmianom, a mają na to wpływ takie czynniki, jak: wiek, płeć czy wykształcenie ankietowanych. Z badań przeprowadzonych przez Gemius pn. „*Polacy w społecznościach internetowych*” wynika, że z takich mediów, jak blogi, serwisy społecznościowe czy fora dyskusyjne korzysta znacznie więcej kobiet niż mężczyzn. Jednak jeśli mowa o randkach online, to liczba mężczyzn jest znacznie większa (Gemius, 2015).

Z roku na rok media społecznościowe odgrywają coraz większą rolę w życiu człowieka, będąc jednocześnie niemal bezpłatną formą komunikacji, sposobem na poszerzenie swoich wiadomości oraz podniesienie kwalifikacji (Małecka, Małecki, 2008, s. 4–6). To właśnie media społecznościowe dały użytkownikom wiele możliwości rozwoju (Tapscott, 2010, s. 215–259). Na przestrzeni lat stały się one zagrożeniem dla grupy użytkowników podatnych na wszelkiego rodzaju wpływy. Liczne przypadki uzależnień od Internetu, a tym samym od różnego typu mediów społecznościowych, stały się powodem podjęcia badań w tym kierunku (Izdebska, Sosnowski, 2005, s. 34–43). Zannotowano również wiele przypadków szkodliwej działalności osób trzecich, które do tego celu wykorzystywały media społecznościowe. Zarówno zalety, jak i wady korzystania z mediów społecznościowych, sposoby ich wykorzystania w życiu codziennym stały się przedmiotem badań.

Ankietowani użytkownicy Internetu do zalet mediów społecznościowych zaliczyli:

- dostępność (łatwy dostęp do interesujących treści),
- łatwość obsługi (prosta budowa stron, która wiąże się z bezproblemowym korzystaniem),
- możliwość zdobywania informacji bez konieczności wychodzenia z domu,

- możliwość konsultacji swoich wniosków ze znajomymi (poprzez korzystanie z portali społecznościowych),
- możliwość kontaktu z autorem artykułu (np. autorem bloga),
- kanały na YouTube, które pomagają w nauce języka obcego.

Użytkownicy, uczący się za pośrednictwem mediów społecznościowych, wyróżnili obszary ich zainteresowań. Okazuje się, że największą grupę uczących się za pomocą mediów społecznościowych są osoby chcące podnieść poziom znajomości języka obcego. Na 44. ankietowanych 28 osób korzysta z materiałów edukacyjnych zamieszczanych w mediach społecznościowych, co stanowi 63,3%. Ponadto użytkownicy zaznaczali, że media społecznościowe są im pomocne w informatyce, fizyce, chemii, historii i języku polskim. Wszyscy ankietowani użytkownicy zdają sobie sprawę z zagrożeń, jakie na nich czyhają i zgodnie odpowiedzieli, że zagrożeniem, którego najbardziej się obawiają jest uzależnienie od Internetu i mediów społecznościowych. Tyle samo użytkowników zwróciło uwagę na przerywanie nauki, gdy komputer jest włączony i mają możliwość zalogowania się na portalu społecznościowym, bądź sprawdzenia poczty email. Użytkownicy obawiają się również kradzieży swoich danych czy agresji słownej. Z jednej strony media społecznościowe pozwalają na podnoszenie swoich kwalifikacji o dowolnej porze i przy wyborze najlepiej przemawiającej do nich metody, z drugiej natomiast te same media mogą stać się źródłem zagrożeń dla użytkowników.

Zachowanie użytkowników mediów społecznościowych przedmiotem badań nad bezpieczeństwem

Szybki rozwój mediów społecznościowych oraz ich wpływ na użytkowników Internetu spowodowały, że obszar ten stał się przedmiotem badań naukowych. Badania prowadzono na różnych płaszczyznach, przedstawiając historie tych mediów, ich rozwój oraz ewolucję na przestrzeni lat. Ponadto zaczęto prowadzić dokładniejsze statystyki dotyczące tego zagadnienia. Dzięki temu można określić przybliżoną liczbę użytkowników mediów społecznościowych czy częstotliwość odwiedzania wybranych stron. Regularnie prowadzone badania dotyczą np. korzystania z Facebooka

– jednego z najpopularniejszych portali społecznościowych, bezpiecznego korzystania z sieci, edukacji oraz stanu zdrowia psychicznego. Badania nad mediami społecznościowymi prowadzone są również pod kątem szeroko pojętego bezpieczeństwa użytkowników, m.in. o ochronie danych osobowych czy poczuciu bezpieczeństwa, i jaki ma ono wpływ na działalność użytkowników w sieci (Siemieniecki, Lewandowski, 2000, s. 124–125; Sokół, 2005, s. 10–36). Duży wpływ na bezpieczeństwo użytkowników mediów społecznościowych ma ich działalność, czyli wszystkie czynności podejmowane w wirtualnej rzeczywistości, a w szczególności udostępnianie zbyt wielu informacji o sobie (Trejderowski, 2013, 61–70). Badania przeprowadzone na grupie 302. użytkowników Facebooka pokazały, że portal można uznać za skarbnicę wiedzy o każdym z nich. Analiza profili użytkowników pozwoliła na zebranie takich informacji, jak: imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, data urodzenia, zainteresowania i hobby czy poglądy filozoficzne i polityczne. Te ostatnie, uznawane w świetle przepisów prawa za dane wrażliwe, wywoływały wśród użytkowników największe emocje, co wiązało się z dużą liczbą komentarzy.

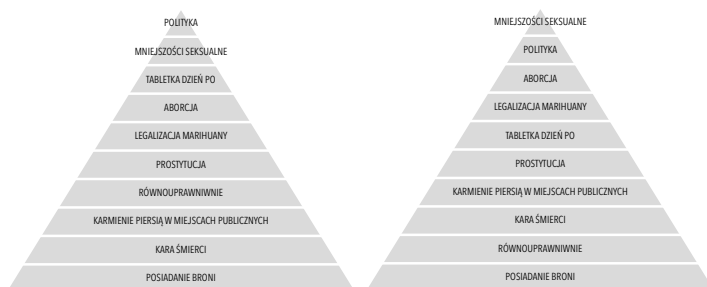
Badania wykazały, że duże znaczenie na bezpieczeństwo użytkowników mają zamieszczane przez nich komentarze. Z porównania komentarzy zamieszczanych na Facebooku, z tymi pochodzącymi np. z regionalnych serwisów informacyjnych, wynika, że to właśnie wypowiedzi zamieszczane na serwisach informacyjnych wyrażają śmielsze opinie o ludziach i wydarzeniach. Często są to wypowiedzi ironiczne i sarkastyczne o zabarwieniu emocjonalnym, co spowodowane jest złudnym poczuciem anonimowości w sieci. Komentarze publikowane pod artykułami pochodzącymi np. z regionalnych serwisów informacyjnych, często stają się formą ukrytej krytyki, np. wobec władz samorządowych lub państwowych. Treści tych komentarzy niejednokrotnie mijają się z prawdą, przekraczają granicę dobrego wychowania. Wypowiedzi te nie tylko poniżają i obrażają, ale również przedstawiają danego człowieka w nieprawdziwym świetle, działając tym samym na jego szkodę. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak konieczności zamieszczania danych autora. Jednak ustalenie adresu IP komputera w czasach powszechnej informatyzacji nie stanowi większego problemu. W przypadku komentarzy zamieszczanych na Facebooku można zauważyć znacznie łagodniejszy ton wypowiedzi. Użytkowni-

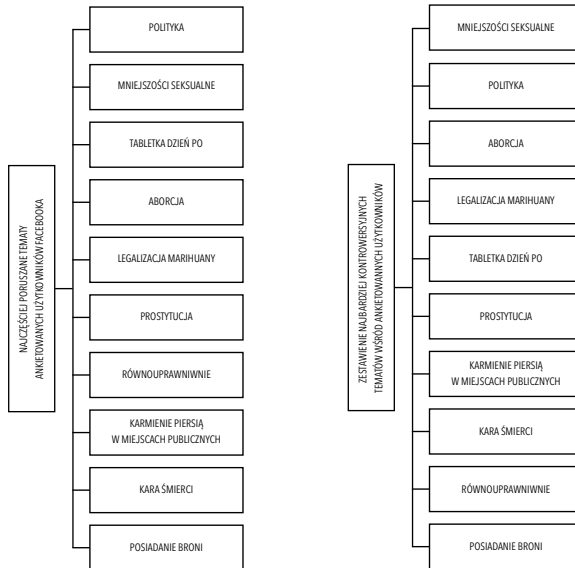
cy starają się ważyć słowa, dobierać je tak, aby nie obrazić i nie poniżyć innych. W trakcie analizowania wypowiedzi „Facebookowiczów”, zauważono tylko nieliczne przypadki stosowania nieodpowiedniego słownictwa. 4. na 302. użytkowników prowadziło rozmowy, które charakteryzowały się ostrą wymianą zdań, co stanowi 1,32% ankietowanych użytkowników. Analiza wypowiedzi użytkowników Facebooka wykazała, że charakteryzują się znacznie mniejszym natężeniem wulgaryzmów oraz stwierdzeń, które mogą naruszać dobre imię innego użytkownika. Społeczność portali społecznościowych doskonale zdaje sobie sprawę z faktu, że raz napisany komentarz zostaje w sieci na bardzo długo i może stać się dowodem w sprawie.

Relacje między użytkownikami zaogniają się, gdy na forach poruszane są tematy takie, jak obecna sytuacja polityczna i zmiany w ładzie międzynarodowym, stosunek społeczeństwa do mniejszości seksualnych, tabletki dzień po, aborcja, legalizacja marihuany, prostytucja, kwestie równouprawnienia, karmienie piersią w miejscach publicznych, kara śmierci czy posiadanie broni.

Listę najczęściej poruszanych tematów wśród ankietowanych użytkowników Facebooka przedstawiono na rys. 1 wraz z zestawieniem tematów, które wywołały wśród nich ostrą wymianę zdań.

Rys. 1. Zestawienie najpopularniejszych tematów wśród ankietowanych użytkowników Facebooka (po lewej) oraz tematów wywołujących największe kontrowersje (po prawej).

Źródło: Opracowanie własne.

Najbardziej obraźliwe komentarze były zamieszczane pod treściami zawierającymi informacje o mniejszościach seksualnych, odnoszącymi się do obecnej sytuacji politycznej oraz masowych migracji czy aborcji. Dodatkowo, problemem stało się posiadanie odmiennego zdania wśród użytkowników. Brak podstawowych umiejętności komunikacyjnych i poszanowania poglądów innych, a także brak dobrze sformułowanych argumentów powodują, że portal społecznościowy, na którym odbywa się wymiana zdań, zmienia się w pole zgorzzałej bitwy na słowa. Dyskusja nabiera tak negatywnego zabarwienia, że użytkownicy przestają kontrolować słownictwo, uciekają się do sformułowań obraźliwych, naruszających niekiedy godność i dobre imię innych. Zaciera się wówczas granica między wyrażaniem własnego zdania, a zwykłym prostackwem. Każda dyskusja prowadzona między użytkownikami powinna odbywać się z poszanowaniem odmiennych stanowisk, bowiem wobec prawa wszyscy są równi i mają taką samą możliwość wyrażania własnych opinii i prezentowania swojego światopoglądu.

Zakończenie

Już dziś widać jak duże znaczenie odgrywają serwisy społecznościowe w życiu każdego człowieka. Na początku służyły jako pomoc w nauce i pracy oraz w szybkim komunikowaniu się, redukując niemal do zera jego koszty. Z biegiem czasu zaczęły powstawać portale randkowe, dzięki którym tysiące użytkowników dostało szansę na poznanie w sieci partnera na całe życie. Pewnym krokiem wkroczyły również w sferę nauki, by pokazać jej piękne oblicze i przełamać dotychczasowy mit o towarzyszącej jej nudzie. Dziś można stwierdzić, że serwisy społecznościowe opanowały już wszystkie sfery życia ludzkiego.

Z jednej strony portale społecznościowe mają niezwykłą moc łączenia ludzi, nie tylko tych o podobnych zainteresowaniach, a z drugiej strony pokazały w ostatnim czasie także swoją niszczycielską moc. Okazuje się, że korzystanie z sieci stanowi ważny element naszego życia, który stał się tak popularny, że użytkownicy przestali zwracać uwagę na kwestie związane z ich bezpieczeństwem w wirtualnej przestrzeni. Dlatego też zarówno ustawodawca, jak i twórcy portali społecznościowych starają się zapewnić każdemu użytkownikowi bezpieczne korzystanie z zasobów Internetu, nie ograniczając jego wolności w tej przestrzeni.

Badania wykazały jednak, że największe zagrożenie dla użytkowników stanowi ich nieodpowiedzialna działalność na portalach. Związana jest ona przede wszystkim z udostępnianiem zbyt wielu informacji, tj. danych osobowych, stanu majątkowego, zarobków, terminów wyjazdów. Plagą portali społecznościowych stało się także zamieszczanie zdjęć, które mogą posłużyć później do popełnienia przestępstwa. Działające na rzecz bezpieczeństwa w sieci instytucje, przestrzegają by dorośli użytkownicy portali społecznościowych starannie selekcjonowali jakie treści, w tym fotografie, zamieszczają w Internecie, dotyczy to szczególnie fotografii małych dzieci.

Dziś serwisy społecznościowe są także wykorzystywane jako narzędzie do prowadzenia badań i udostępniania ich wyników na szerszą skalę. Ich nieograniczone możliwości spowodowały, że serwisy te stały się również przedmiotem badań. Dziś naukowcy próbują określić nie tylko istotę funkcjonowania portali społecznościowych, ale również wskazać najważniejsze przyczyny tak dynamicznego rozwoju i określić ich perspektywy na nadchodzące lata.

Bibliografia

- DIGITAL IN 2017: GLOBAL OVERVIEW, Pozyskano (04.05.2017) z <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>
- Główny Urząd Statystyczny. Opracowanie Sygnalne. Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2016 r.: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne/spoleczenstwo-informacyjne-w-polsce-w-2016-roku,2,6.html>
- Gemius: Polacy w społecznościach internetowych (2015) Pozyskano (04.05.2017) z <https://www.gemius.pl/agencje-aktualnosci/polacy-w-spolecznościach-internetowych.html>
- Izdebska, J., Sosnowski, T., (2005). *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa*. Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie.
- Kaplan, A. M.; Haenlein, M., (2010). *Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media*. Pozyskano (04.05.2017) z <http://michaelhaenlein.eu/Publications/Kaplan,%20Andreas%20%20Users%20of%20the%20world,%20unite.pdf>
- Małecka, M. , Małecki, B., (2008). *Analiza rozwoju portali społecznościowych w Internecie*. Warszawa: PARP
- NN, *Media społecznościowe* [w:] Internetowy Słownik Języka Polskiego PWN, Pozyskano 04.05.2017) z <https://sjp.pwn.pl/ciekawostki/haslo/media-spolecznościowe;5579207.html>
- Piotrowska, J., *Social media* [w:] Pojęcia stosowane w statystyce publicznej GUS, Pozyskano (04.05.2017) z <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojecj/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3536,pojecie.html>
- Siemieniecki, B., Lewandowski, W. (2000). *Internet w szkole*. Toruń :Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sokół, M., Sokół, R., (2005). *Internet. Jak surfować bezpiecznie*. Gliwice: Helion.
- Tapscott, D. (2010). *Cyfrowa dorosłość*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne Spółka z o. o.
- Trejderowski, T. (2013), *Kradzież tożsamości. Terroryzm informatyczny*. Inowrocław: ENE-TEIA Wydawnictwo Psychologii i Kultury.

